

D3. BAYDİL,E., İBRET, B.Ü., “Kastamonu Şehrinin Tarihi Gelişimi ve 1924/1925 Şehir Planı Üzerine Bir Değerlendirme”, *Kastamonu Eğit. Dergisi*, Cilt:7, Sayı:1, Kastamonu, 1999.

**Gazi Üniversitesi
Kastamonu
Eğitim Dergisi**

**Gazi University
Kastamonu
Education Journal**

MART 1999 CİLT: 7 NO: 1 ISSN 1300-8811 MARCH 1999 VOL: 7 NO: 1

**GAZI ÜNİVERSİTESİ
KASTAMONU
EĞİTİM DERGİSİ**

**GAZI UNIVERSITY
KASTAMONU
EDUCATION JOURNAL**

**Gazi Üniversitesi
Kastamonu Eğitim
Dergisi**

**Gazi University
Kastamonu Education
Journal**

Sahibi:
Prof. Dr. Enver HASANOĞLU
(Rektör)

Owner:
Prof. Dr. Enver HASANOĞLU
(Rector)

Genel Yayın Yönetmeni:
Prof. Dr. Refik TURAN
(Dekan)

General Publishing Manager:
Prof. Dr. Refik TURAN
(Dean)

Editör:
Yrd. Doç. Dr. Ahmet KAÇAR

Editor:
Assist. Prof. Dr. Ahmet KAÇAR

Yayın Kurulu:
Prof. Dr. Refik TURAN
Prof. Dr. Hasan VURDU
Doç. Dr. Mustafa YEL
Yrd. Doç. Dr. Bekir TÜRKMEN

Editorial Board:
Prof. Dr. Refik TURAN
Prof. Dr. Hasan VURDU
Assoc. Prof. Dr. Mustafa YEL
Assist. Prof. Dr. Bekir TÜRKMEN

Dizgi:
Arş.Gör. Erkan YANARATEŞ

Compositor:
Research Assistant Erkan YANARATEŞ

Bu dergi yılda iki defa yayınlanır.

This journal is published two times a year.

**Gazi Üniversitesi
Kastamonu Eğitim Fakültesi Dekanlığı
37200 KASTAMONU
1 MART 1999**

BU SAYIDAKİ MAKALELERİN HAKEMLERİ

Prof.Dr. Dursun Ali AKBULUT	Ondokuz Mayıs Ü.	Doç.Dr. Servet ÖZDEMİR	Gazi Üniv.
Prof.Dr. Metin AKTAŞ	Gazi Üniv.	Doç.Dr. Ramazan ÖZEY	Marmara Ü.
Prof.Dr. Ali ÖZÇAĞLAR	Ankara Üniv.	Doç.Dr. Fatma ÖZKAN	Gazi Üniv.
Prof.Dr. İlhan SEZGİN	Gazi Üniv.	Doç.Dr. Vedat ÖZSOY	Gazi Üniv.
Prof.Dr. Refik TURAN	Gazi Üniv.	Doç.Dr. H. İbrahim YALIN	Gazi Üniv.
Doç.Dr. Abdulvahit ÇAKIR	Gazi Üniv.	Doç.Dr. Mustafa YEL	Gazi Üniv.
Doç.Dr. Süleyman DOĞAN	Gazi Üniv.	Yrd.Doç.Dr. Şenol BAL	Gazi Üniv.
Doç.Dr. Serdar ERKAN	Gazi Üniv.	Yrd.Doç.Dr. Emin KARİP	Gazi Üniv.
Doç.Dr. Necdet HAYTA	Gazi Üniv.	Yrd.Doç.Dr. Ömer SAYLAR	Gazi Üniv.
Doç.Dr. Yalçın KARABULUT	Ankara Üniv.	Yrd.Doç.Dr. Bekir TÜRKMEN	Gazi Üniv.
Doç.Dr. Suat KIYAK	Gazi Üniv.	Yrd.Doç.Dr. Perihan YALÇIN	Gazi Üniv.
Doç.Dr. Enver Aydın KOLUKISA	Gazi Üniv.		

İÇİNDEKİLER (CONTENTS)

Kastamonu Şehrinin Tarihi Gelişimi ve 1924/1925 Şehir Planı Üzerine Bir Değerlendirme.....	Emin BAYDIL, B.Ünal İBRET.....	3
Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Dicle Bölümünün Sıcaklık (Termik) Özellikleri.....	Ülkü ESER ÜNALDI.....	19
Cemiyet-i İlmîye-i Osmaniye ve Mecmua-i Fünun	Necdet HAYTA.....	31
Türkiye'de Rekreatif Amaçlı Kullanılan Yayla Yerleşmelerine Osmaniye'den İki Örnek: Zorkun ve Almanpınan Yaylaları	B.Ünal İBRET.....	49
Okullar Konsülü Tarih 13-16 Projesi ve Tarih Eğitime Katkıları	Ş. Gülin KARABAĞ.....	67
Türkiye'de Tarih Öğretiminde Yeni Gelişmeler ve Hedefler.....	Refik TÜRAN.....	75
Cumhuriyet'in 75. Yılında Atatürk ve Cumhuriyet.....	Behçet K. YEŞİLBURSA.....	83
Avusturyalı Türkolog Herbert Jansky'nin Hayatı, Eserleri ve Türk Diline Hizmetleri	M. Sani ADIGÜZEL.....	99
La Place De La Culture Dans L'enseignement Des Langues Etrangères.....	Muammer NURLU.....	117
Sanat Eğitimi Alan ve Almayan Ergenlerin Empatik Becerilerinin ve Yaratıcılıklarının İncelenmesi	Neriman ARAL, Aysel KÖKSAL.....	127
İlk ve Ortaöğretimdeki Okul Yöneticilerinin Yetiştirilmesi ve Geliştirilmesinde Yeni Bir Model	Muammer ERGÜN.....	139
Türk Eğitim Sisteminde Toplam Kalite Yönetimi.....	Muammer ERGÜN.....	149
Uzman Sistemler ve Uygulama Alanları	Nursal ARICI.....	155
Ankara İli Lise Öğrencilerinin Biyoloji Öğretiminin Amaçlarına İlişkin Görüşleri	Halil DINDAR.....	167
Beyler Barajı'nda (Kastamonu) Yaşayan <i>Cyprinus carpio'nun</i> (L.1758) Karyotip Analizi	Sefa PEKOL.....	173
Beyler Barajı'nda (Kastamonu) Yaşayan <i>Leuciscus cephalus'un</i> (L.1758) Karyotip Analizi	Sefa PEKOL.....	179
Batı Karadeniz Bölgesi Syrphinae Faunası (Diptera: Syrphidae)	Süleyman SARIBIYIK.....	185
Batı Karadeniz Bölgesi Milesiinae Faunası (Diptera: Syrphidae).....	Süleyman SARIBIYIK.....	195
Yazım Kuralları ve Yayın İnkeleri		205

KASTAMONU ŞEHRİNİN TARİHİ GELİŞİMİ VE 1924/1925 ŞEHİR PLANI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Emin BAYDİL, B. Ünal İBRET*

Özet

Kastamonu, Batı Karadeniz bölümünde aynı isimli vilayetin merkezi olan şehirdir. Kastamonu şehri, Kızılırmak'ın kollarından olan Gökırmak'a kavuşan Karaçomak Çayı vadisi boyunca kurulmuş ve gelişmiştir. Eski bir yerleşme olduğu anlaşılan Kastamonu'nun adını nereden aldığı bilinmemektedir. Ancak, bu konuda ortaya konulmuş bazı tahmin ve rivayetler bulunmaktadır. Diğer bütün eski Anadolu şehirlerinde görüldüğü gibi, Kastamonu da bir kale ve çevresinde kurulmuştur. Tarihi gelişim içerisinde önce vadi boyunca, sonra da vadi tabanına inmiş olan Kastamonu şehri, bu gelişmesini günümüzde de sürdürmeye devam etmektedir. Şehrin fiziki gelişmesini şehir plânları üzerinde çok daha açık bir şekilde görmek mümkün olabilmektedir. Bu gelişmenin ortaya konulmasında, 1924/1925 Kastamonu şehir plânının nisbî bir fayda temin edeceği açıktır. 1924/1925 şehir plânının bu gün 24 paftası mevcuttur. Ancak, toplam sayının 39 olması gerekmektedir. Eksik, fakat önemli olan bazı paftaların enterplasyon yoluyla tamamlanmasıyla birlikte bu yılların şehir plâni bir bütün olarak meydana getirilmiştir. Bu plân üzerinde, şehrin forksiyonları ve hâkimiyet dönemlerine göre olan gelişim sahaları ortaya konulmuştur. Böylece; Kastamonu şehrinin, Candaroğullarıyla gelişim istikametini ortaya koyduğu, Osmanlı dönemiyle de çok fonksiyonlu bir hale gelip dokusunu sıklaştırdığı görülmektedir.

THE HISTORY OF URBAN DEVELOPMENT IN KASTAMONU AND AN EVALUATION OF 1924/1925 CITY PLAN

Abstract

Kastamonu city is situated in the West Black Sea region. It's also located in the Karaçomak valley that is formed by the one of the branches of the Gökırmak, which flow in to Kızılırmak. We don't know the origins of the name of Kastamonu, although it is an old city. But there are some rumours about the origins of Kastamonu's name. Kastamonu city is located around the city castle as it is seen another old Anatolian cities. Kastamonu has been developing along the Karaçomak valley and Kastamonu plan since it was formed. It is easy to see it's physical development on the city plain of 1924/1925. Today, we have 24 parts out of total 39 part of 1924/1925-city plan. Some missing parts of the city plan were drowned by interpolation method and today the city map of Kastamonu was formed by this way. City functions and historical periods can be seen on this map. By this way, we can show the development of Kastamonu city during the Candaroğlu and the Ottoman periods. Furthermore, we can see on this map that Kastamonu City become more functional during the Ottoman period.

* G.Ü. Kastamonu Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, 37200 Kastamonu, Türkiye.

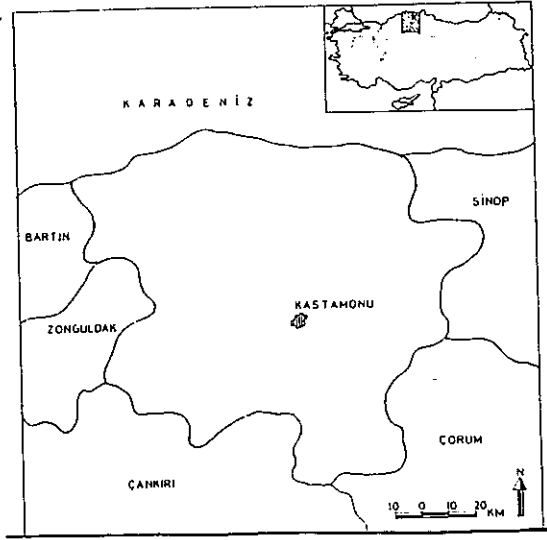
Giriş

Kastamonu, Anadolu'nun Batı Karadeniz bölümünde $41^{\circ} 22'$ kuzey enlemi ve $33^{\circ} 47'$ doğu boylamında aynı isimli vilâyetin merkezi olan şehirdir (1). Kastamonu şehri, Türkiye'nin en doğu noktasından 11 boylam derecesi batıda, en batı noktasından ise 8 boylam derecesi doğuda yer almaktadır. Diğer taraftan şehrin Türkiye'nin en kuzey noktasıyla $38''$ lık, en güney noktasıyla da $5^{\circ} 22''$ lık bir enlem farkı vardır. Böylece Kastamonu, yerel saat itibariyle Türkiye'nin en doğu noktasına göre 48' geride, en batı noktasına göre ise 28' ileride bulunmaktadır. Kastamonu şehrinin Başlangıç Meridyeniyle olan yerel zaman farkı, 2 saat 15 dakika kadardır. Kastamonu'nun bulunduğu yer, meridyen doğrultusunda Türkiye üzerinde Karadeniz, İç Anadolu ve Akdeniz bölgelerini kesmektedir (2).

Kastamonu, Kızılırmak'ın başlıca kollarından olan Gökırmak'la kavuşmak üzere, Ilgaz dağı kütesinin kuzey yamaçlarından inen "Kastamonu suyu" veya "Karaçomak" adını alan bir akarsuyun vadisi boyunca, zemini deniz seviyesinden 790 metre yükseklikte bulunan tekne şeklinde bir düzlüğü işgal eder. Şehrin mahalleleri, bu düzlükten itibaren vadi yamaçlarına doğru tırmanır ki, Kastamonu Kalesi de batıdaki yamaç üzerinde yükselmektedir.

Kastamonu, orman bakımından zengin bir bölgede bulunur. Ancak, şehri üç taraftan kuşatan tepeler üzerindeki orman, çok önceden tahribe uğramıştır (1). Bu tepelerle daha önce tezat teşkil eden vadi zeminindeki bahçelerin yeşilliği, ne yazık ki benzer bir akıbete uğramıştır. Karaçomak'ın bir zamanlar yemyeşil olan vadi tabanı, yerini betonlaşmış yerleşmeye terk etmiş bulunmaktadır.

Kastamonu şehrinin üzerinde yer aldığı bölge, bir kompartıman özelliğine sahiptir. Bu bölge, kuzeydeki İsfendiyar (Küre) dağları ile güneyindeki Ilgaz silsilesi arasında bulunmaktadır. Bu dağları aşan başlıca geçitler, Küre ve Ilgaz'dır. 13.108 km^2 'lik bir alana sahip bir vilâyetin merkezi olan Kastamonu şehri, doğu-batı istikametindeki Samsun-İstanbul ile kuzey-güney yönlü İnebolu-Ankara karayollarının kesişim noktasında, bir Geçitbaşı mevkiine sahiptir. Bu özelliğiyle geçmişte stratejik önemi hâiz bir şehir durumundaydı. Onun bu özelliğinden her dönemde istifade edilmiştir. Merkezini Kastamonu şehrinin oluşturduğu vilâyet; kuzeyde Karadeniz, doğuda Sinop ve Çorum, güneyde Çankırı ve batıda Zonguldak illeriyle komşu durumdadır (Şekil 1).

Şekil 1. Kastamonu'nun Türkiye Üzerindeki Yeri

“Kastamonu” Adının Menşei

“Kastamonu” adının nereden geldiği ve ne anlam ifade ettiği konusunda kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Bununla birlikte, bu isim etrafında oluşturulmuş bazı yakıştırma ve rivayetler vardır. Şemseddin Sami'nin Kamusu'l-âlam adlı eserinde yer verdiği bilgiler; Nasrullah Camii'nin ikinci bânisi Kastamonulu Reis-ül Küttab Hacı Mustafa Efendi'nin torunu Mustafa Aşir Efendi oğlu Halit Efendi'nin ve Ahmet Mîthat Efendi'nin ileri sürmüş oldukları görüşler (3), tarihî gerçeklerle bağdaşmayan bu çeşit iddialardandır. Aynı şekilde halk arasında, olmuş gibi gösterilen bir olay sebebiyle söylenmekte olan “Kastın neydi Moni'ye ?” tarzındaki bir sözle Kastamonu adının bağdaştırılması, hiç mümkün değildir. Ancak, bu ve benzeri rivayetlerin millî hâfızada meydana getirmiş olduğu bir rahatlık vardır. Anadolu'da kendilerine Türkçe bir isim verilmemiş olan birçok şehirle ilgili benzeri rivayetlerin oluşturulmasıyla, Türkçe olmayan yer isimlerinin millî bünyemizde meydana getirdiği rahatsızlık, böylece telâfi edilmeye çalışılmaktadır.

Bütün bunlarla birlikte Talat Mümtaz Yaman'ın “Kastamonu” adını, bölgenin ilk oturanlarından olan Gasgalar'a ve bölgede var olduğunu ifade ettiği “Turnanna” şehrine dayandırması (3), daha mantıklı ve inandırıcı gelmektedir. Batılı yazarların yayınlamış oldukları haritalarda, bölgede “Tumanna” ismine tesâdüf edilmektedir. Bu isim, bazen bir bölge, bazen de bir şehir ismi olarak geçmektedir. Dolayısıyla Gasga ve Tumanna isimlerinin bir arada anılması sonucu, “Gastumanna” şeklinin ortaya çıktığı ve bunun da zamanla Kastamonu şeklinde kullanılmaya başlandığı muhtemel görünmektedir. Strabon, Paflagonya'da 10 şehir saymakta (3), bunlardan birini de Timmonion oluştur-

maktaydı. Bazı yazarlar buranın Kastamonu şehri olabileceğini ileri sürmüşlerdir (4). Kastamonu'dan bir şehir olarak, bölgede Türklerin görülmeye başlanmasından itibaren bahsedilmektedir. Bu zamandan itibaren Bizans tarihlerinde kendisinden bahsedilen Kastamonu, Kastamon olarak gösterilmektedir. Ortaçağ müelliflerinden Albertus Aquensis şehirden: Civitas Costamnes; Clavijo: Castameo; Menavini: Castemol şeklinde; XIX: asrın başında Kinneir, Castambul veya Castamani; Rumlar ve geçen asırda Avrupalılar tarafından Kastamboli olarak bahsedilmektedir. Arap coğrafyacılarının eserlerinde Kastamuniya, Kastamuni ve Timuni olarak bahsedilen şehrin adı, Osmanlı eserlerinde umumiyetle Kastamoni şeklinde geçmektedir (1). Ancak bu isim, Cumhuriyet devrinden itibaren Kastamonu şeklinde tespit edilmiştir.

Kastamonu Şehrini Tarihi Gelişimi

İlk Çağ'da Kastamonu'nun içinde yer almış olduğu bölge, "Paphlagonia" adını almaktaydı. Strabon, Paphlagonia'nın sınırlarını şu şekilde vermektedir: Batı sınırı Bartın çayı, doğu sınırı Kızılırmak, güney sınırı Frikya ve Galatya (Işık, Elden ve Aydos dağı'nın Kızılırmak'la birleştiği silsile) ve kuzey sınırı Karadeniz'de sona eren bölge (5).

Kastamonu şehrinin bugünkü yerinde İlk Çağ'da bir yerleşme olup olmadığı kesin olarak tesbit edilememiştir. Ancak, bazan bir bölge, bazan da bir şehir ismi olarak batılı yazarların yayınladıkları haritalarda yer almakta olan Tumanna'nın Kastamonu olup olmadığı, değilse neresi olduğu anlaşılammıştır. Eğer Tumanna bir şehirse ve bu da bugünkü Kastamonu'nun İlkçağ'daki ismi ise bu takdirde şehrin bir İlkçağ şehri olduğu söylenebilir. Bu tesbit ve düşünce, tam olarak doğru olmasa bile, Kastamonu'nun bugünkü yerinde tarih öncesi devirlere kadar çıkan bir nüfuslanmanın ve yerleşmenin olduğu muhakkaktır. Çünkü, gerek İsmail Bey Camii'nin üzerinde inşa edildiği tepenin doğu yamaçlarına ve gerekse Endüstri Meslek Lisesi'nin kuzey tarafında bulunan kayalık yamaçlara oyulmuş olan kaya mezarlarından (6) bunu anlamak mümkün olabilmektedir. Araştırmalar; Gökırmak, Devrez, Soğanlı, Filyos, Bartın ve Devrekâni çayları etrafında büyük arkeolojik sahalar ve iskân yerleri tespit etmiştir (7). Buradan hareketle Kastamonu'nun eski bir yerleşme olarak savunma itibariyle önemli ve ticari bakımdan gelişmiş bir bölgenin içinde yer aldığı anlaşılabilir. Strabon'un buranın toprakları, Kızılırmak'ın doğusundaki topraklardan verimlilik itibariyle geri kalmamaktaydı (5), şeklindeki ifadesi de Kastamonu bölgesinin ne derece önemli kabul edildiğini göstermektedir. Kastamonu, Bizans dönemiyle kendisinden bahsettirdiğine göre, şehrin gelişmesini bugün için ayakta duran eserlere dayandırıp açıklamak, belki daha doğru olacaktır. Bu takdirde, Kastamonu'da Bizans eseri olabileceği tahmin edilen tek kalıntı vardır. Bu da Kastamonu Kalesidir. Ne zaman yapıldığı anlaşılammış olmakla birlikte kalenin Komnenler dönemine ait olduğu tahmin edilmektedir (2). Kale, şehrin batı tarafında Karaçomak çayı yatağından yaklaşık 112 metre yüksekliğindeki bir tepe üzerinde inşa edilmiştir (Foto 1).

İç Kale ve çevresinin Kastamonu'nun yerleşim itibariyle nüvesini teşkil ettiği kuvvetle muhtemeldir. Bu nüve, Çobanlar döneminde inşa edilen Atabey Camii, Osmanlı döneminde inşa edilen Yakupağa Camii ve yine Osmanlıların son zamanlarındaki yapılarla (Kırkodalı ve bir dönemi ifade eden eski konaklarıyla) yoğunluk ve önem kazanmıştır.

Foto 1. Kastamonu Kalesi'nin Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde güney kesiminden görünüşü

Böylece ilk nüvenin çevresinde ve kendi içinde ortaya çıkan bu yoğunlaşmanın Kastamonu tarihi boyunca uzun bir zaman dilimini işgal ettiği anlaşılmaktadır. Kaleden itibaren gelişen şehir, önce batı yamaçları üzerinde daha sonra vadi tabanına doğru inmiştir. Çayın doğu yamacına ise, çok daha sonra yayılabilmektedir. Çünkü, eldeki kayıt ve kalıntılar, böyle olduğunu göstermektedir (Foto 2).

Kalenin bulunduğu tepe; doğudan Karaçomak çayı vadisi, güneyden Kerpiçlik ve kuzeyden Gökdere ile çevrilmiş bulunuyor. Böylece kalenin bulunduğu tepenin her tarafa hâkim, stratejik bir mevkide olduğu söylenebilir. Bu durum, şehrin stratejik bir öneme sahip, savunma maksatlı bir kale şehri olduğunu göstermektedir. İç Kale'nin güvenlikle ilgili fonksiyonunu yakın zamanlara kadar devam ettirdiği anlaşılmaktadır. Nitekim, Hicri 1101 (1689 M) yılında İç Kale içerisinde görev yapan askerlerin var olduğu ve her neferin 60 akçe yevmiye aldıkları, aynı tarihli, 411/1 numaralı Şer'iyeye sicilinden anlaşılmaktadır (8).

İç ve dış olmak üzere iki kısımdan meydana geldiği anlaşılabilen kalenin dış duvarları, bir ucundan İç Kale'nin üzerinde yer aldığı tepenin doğu eteklerini kuşatan bir basamak kenarının üstünde başlamakta, onu takiple güneye doğru uzanıp, Atabey sokağının başında İbn-i Neccar (Eligüznel Camii) ve hamamını çevreleyip doğuya dönmekte ve Karaçomak vadisiyle kavuşmaktaydı.

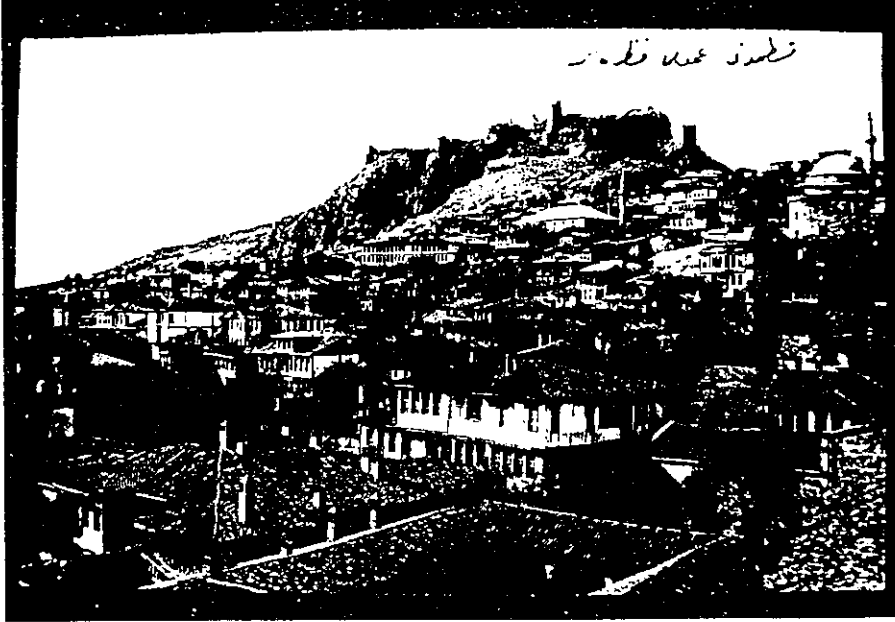

Foto 2. Kastamonu şehrinin Cumhuriyetin ilk yıllarında batı kesiminden görünüşü

Dış Kale duvarlarının diğer ucu, kalenin batısında “Kırkkızlar” adını alan kısmın hemen kuzey bitişiğinde başlamakta; Kalearkası sokak, Mağaraönü ve Göçmenevleri sokaklarını takiple Gökdere caddesinin başına kadar inmekte, oradan da Kalekapısı sokağıyla “Kalekapısı” adı verilen mevkie gelmekte, Topçuoğlu meydanını içine alarak yine Karaçomak çayı yatağıyla birleşmekteydi. Karaçomak çayı yatağının olduğu kısımda bir duvar olup olmadığı bilinmemektedir. Bu konuyla ilgili olarak yazılmış bazı eserlerde, Karaçomak çayının tabii bir koruma meydana getirdiği yolunda tahminler bulunmaktadır. Ancak, bu kısımda çay yatağının derin olmayışı ve çayın fazla su taşıyamaması, bu tahminleri boşa çıkarmaktadır.

Dışkale duvarının varlığıyla ilgili olarak esasen Şer'iyye Sicillerinde bazı ipuçlarına da rastlanmaktadır. Diğer taraftan Dışkale duvarlarının geçtiği tahmin edilen güzergâh üzerinde, evlerin bahçe duvarlarında bol miktarda taş malzeme kullanılmış olduğu dikkat çekmektedir. Dışkale duvarlarının 1139 Hicrî yılında mevcut olduğu ve Nasrullah Köprüsünün başında bir kapısının daha bulunduğu aynı tarihli Şer'iyye Sicilinden anlaşılmaktadır.

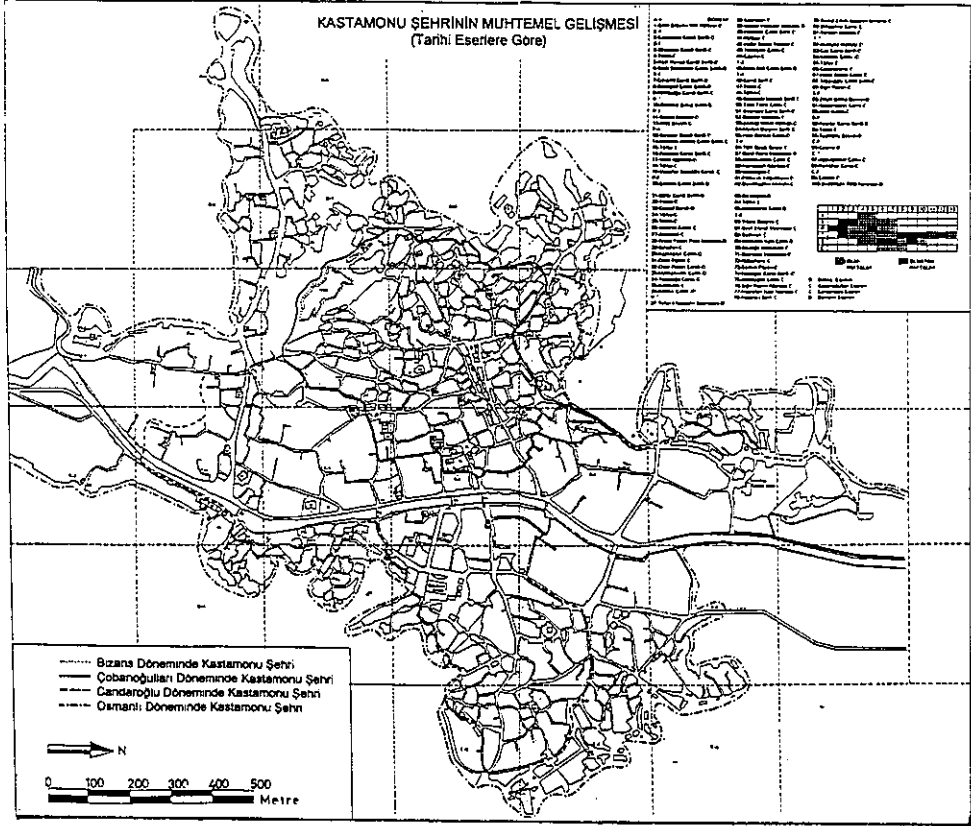
Danişmend Ahmet Gazi oğlu Gümüş Tekin zamanında Türklerin hâkimiyetine giren Kastamonu'da Danişmendlilerin kısa süren hâkimiyetlerinde kısa bir müddet sonra Selçuklu Türkleri, bölgeye gelip yerleşmişlerdir. Bu sırada Kastamonu ve çevresine gelen çeşitli Oğuz boyları, bu bölgenin Türkleşmesinde önemli bir rol oynamışlardır (9). El Kalkaşandi; “Subhu'l Aşâ fi Sinâti'l İnşâ” adlı eserinde İbn-i Sâid'in”Takvim-ül Büldan” adlı eserine atıfta bulunarak “Kastamonu, Türkmenlerin merkezidir. Buranın Türkmenleri Kostantiniyye'ye karşı gâzâ ederler” demektedir (9).

Kastamonu yöresindeki Türkmenler, Moğol hâkimiyeti döneminde vuku bulan istiklâl mücadelelerinde önemli rol oynamışlardır. Moğol hâkimiyeti döneminde, Selçuklu veziri Mahmut Tuğra'nın burayı kendisi için iktâ olarak ayırması da (9) Kastamonu'nun askerî

olduğu kadar iktisâdi yönden de önemli olduğunu göstermektedir. Candaroğulları döneminde, Adil Bey zamanında Kastamonu'da basılmış sikkelerin mevcudiyeti (10) ; köylere kadar yayılan çeşitli ekonomik faaliyetlerin ortaya çıkması; Gölköy ve Kasaba köylerinin birer kasaba meydana getirecek kadar nüfuslanmaları, bölgenin ne derece geliştiğinin işaretleridir.

Şehrin 1924/1925 yıllarında yapılan plânı üzerindeki eserlerin dağılışı takip edildiğinde görülür ki, 1262 yılı öncesinde yapılan Frenkşah Hamamı ve Yılanlı Dâr'ül Şifası'yla, Çobanlar döneminde vadi tabanına inilmiş, bazı iddiaların tersine Candaroğulları döneminde ise Kastamonu şehri, çay yatağının doğu yakasına inşa edilmiş olan birçok cami ve türbeyle sıçramıştır. Bugünkü, İmam Hatip Lisesi'nin yerinde kurulmuş olduğu Mevlevî Dergâhı içindeki Kalender Camii; İsfendiyarbey Camii, bugünkü Halk Eğitim binasının yerinde olduğu anlaşılın Âhi Ali (Tekke Altı) camii ve şimdiki Pancar Kooperatifi'nin bulunduğu yerdeki bir zamanların İsfendiyarbey (Çörekçioğlu) medresesi gibi eserler, Candaroğulları döneminde vadinin doğu yakasına inşa edilmiş olan eserlerden birkaçını meydana getirmiştir. Dolayısıyla Kastamonu şehrinin Çobanlar döneminde kalenin bulunduğu tepenin doğu ve kuzeyine doğru, Atabey Camii ile Yılanlı Dâr'ül Şifası arasında; Candaroğulları döneminde ise, kuzeyde Gökdere'ye indiği ve İsmailbey camiine kadar uzandığı; batıda Kerpiçlik deresi boyunca Vakıf caddesini takiple Karaçomak çayı yatağına ve vadinin doğu yakasında yer yer yapılmış cami ve türbelerle daha geniş bir çerçeve dahilinde gelişme eğilimi gösterdiği söylenebilir. Osmanlılar döneminde Kastamonu şehri, çok daha fazla yapılaşmaya sahne olmuştur. Ancak bu gelişmenin, Candaroğulları dönemindeki gelişme daire-sini pek aşmadığını ve daha çok aynı dairedeki boş sahalarda yoğunlaştığını söylemek mümkündür. Osmanlılar zamanında ise, evvelce belirmiş olan bir bölgede bugünkü Nasrullah Camii ve çevresinde ticarî bir merkez oluştuğu, anlaşılmaktadır. Bu kısım; büyük bir camisi, külliyesi, hanları, bedesteni, medreseleri ve işyerleriyle şehrin merkezi olarak tebertüz etmiştir. Bugün de bu kesimin aynı fonksiyonu yerine getirdiği gözlenmektedir (Şekil 2).

Osmanlılar zamanında askerî ve iktisâdi gelişmesinin sürdüren Kastamonu, XVI. asırdan itibaren gerilemeye başlamıştır. Zaman zaman yaşanan kıtlıklar, (1564, 1573, 1574, 1575 yılları (11) suhte (medrese öğrencileri) ayaklanmaları ve bölgedeki Celâli isyanları, bu gerilemenin boyutlarını göstermesi bakımından dikkat çekicidir. 1576'da suhtelerden Ardıçoğlu'nun, 1587'de suhte liderlerinden Kara Hacı'nın yaptıkları isyanlar, bunlardan birkaçını meydana getirir. Diğer taraftan; 1581'de Bolu- Gerede arasında ortaya çıkan Koroğlu Ruşen'in, 1607'deki Deli Hasan ve Deli Hasan'ın adamlarından Yularkastı'nın yol açtığı olaylarda, Celâli isyanlarından birkaçını oluşturur. Bu olaylar zaman zaman o derece gelişmiştir ki, idârî ve mâlî durumu olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Nitekim Yularkastı'nın Kastamonu'yu birkaç defa ateşe vermesi, hatta Kastamonu hâkimiyetinin bir ara kendisine geçmesi (11), Kapıkulları'nın halkın topraklarını ellerinden almaları ve yüksek faizle tefecilik yapmaları gibi olayların mal ve can güvenliğini tehdit edip ortadan kaldırması, söz konusu olumsuz gidişata verilebilecek örnekler olarak gösterilebilir. Hatta daha yakın bir tarihte cereyan etmeleri sebebiyle, iki olay üzerinde daha durmak gerekiyor. Kastamonu'nun 411/1 numaralı Şer'iyye Sicilinde (M. 1687, 1688, 1689 tarihli) (8), Bölükbaşı Yeğen Osman Paşa'nın oğulluğunun babasının yolundan yürüyerek 30 nefer Sarıca ile evleri basıp mal ve erzakı yağma ile halkın ırzına ve namusuna musallat olmasından bahsedilmektedir. Ancak, bu suçluların yakalandığı ve tamamının Sason Kalesine hapsedilmelerinin istenildiği aynı tarihli Şer'iyye sicilinde belirtilmektedir. Son olarak, 1833'te patlak veren Tahmisçioğlu Vak'ası da 19. yüzyılda halkın huzurunu bozan bir başka olay olarak gelişmiştir.

Şekil 2. Kastamonu şehrinin muhtemel gelişmesi (Tarihî eserlere göre)

XVII. asrın ilk yarısında Kastamonu şehrine gelen Kâtip Çelebi, şehirdeki medrese ve camilerin çokluğuna işaret etmekte, Küre-i Nüha'stan çıkarılan bakırın burada işlendiğini ifade etmektedir (12). Bu olaya bağlı olarak Kastamonu, bakır eşya imalatı ve işletmeciliğinde büyük öneme sahip bir Osmanlı kentiydi. XVII. asrın sonlarında bölgeye gelen Seyyah Texier ve Ainsworth, Kastamonu'daki dokumacılık, dericilik ve bakırcılığın önemine işaret etmektedirler. Ancak, sokakları geniş ve temiz olmayan Kastamonu'da sıtma da şiddetle hüküm sürüyordu (12), demektedirler. Şehirdeki bakırcılıkla ilgili olarak Mehmet Behçet, "Kastamonu Asar-ı Kadimesi" adlı eserinde, Yakup Ağa İmareti'nin yakınındaki demir-

ci ve çilingir dükkânlarına dikkati çeker. Üzeri kiremit kubbeli bu dükkânlarda izâbe ve tasfiye mahalleri bulunduğunu, bunların âdeta bir maden fabrikası gibi çalıştıklarını (13) belirtmektedir. 1814'te şehri ziyaret eden J. Macdonald Kineir ise, Kastamonu pazarının mal ile dolu olduğunu, ancak kar yağdığında yolların kapanıp kıtlık tehlikesinin baş gösterdiğini (12), kaydetmektedir. Diğer taraftan 1856 yılında şehri ziyaret eden Seyyah A. D. Mordtmann, Küre'deki bakır işletmesinin tatil edilmiş olduğunu, ancak Kastamonu şehrindeki izabehanelerinin olduğu gibi durduklarını, Kastamonu bakırcılarının hammaddeyi dışarıdan aldıklarını, belirtmektedir.

Bütün ülkeyi ve bu arada Kastamonu'yu geride bırakan bir gelişme, 1838-1841 ve 1860-1862 tarihlerinde İngiltere'yle yapılan ticaret antlaşmalarıdır. Bu antlaşmalar, diğer bir çok Avrupa ülkesiyle de imzalanmıştır. Bu antlaşmaların sonucu olarak Kastamonu'da yabancı malların hücum ettiği bölgeler arasında yer aldı. Buna bağlı olarak bir iç bölge şehri olan Kastamonu'da yaşayan her 16 insana bir dükkân düşecek kadar işyeri sayısı artmış oldu (14). Nitekim, 1892 Kastamonu Vilâyet Salnâmesi'nde XIX. yüzyılın sonlarında Kastamonu kentinde 3585 hâne, 1 Hükümet Konağı, 1 Askerlik Dairesi, 2 kışla, 2 depo, 4 karakol, 1 telgrafhane, 1769 dükkân ve mağaza, 45 han, 15 hamam, 9 kıraathane, 17 medrese, 21 ambar, 4 kiremit yapımehvi, 26 fırın ve 1 unkapanı bulunduğu, ifade edilmektedir.

Bugünkü Kastamonu, 1925 yılındaki Kastamonu'dan son 30-35 yıl içindeki gelişmeler ayrı tutulacak olursa, pek farklılık göstermemektedir. 1925 yılı Kastamonu'sunun şehir içi arazi kullanımı, Karaçomak çayı boyunca pek seyrekdir. Şehrin vadi tabanında gelişmesi, daha sonraki yıllarda olmuştur. Denilebilir ki, 1925 yılı ve sonrasındaki en önemli fark, budur.

Karaçomak deresinin özellikle ilkbahara tekâbül eden taşmalarının önüne, Karaçomak barajının 1976 yılında hizmete sokulmasıyla birlikte geçilmesi üzerine, şehrin vadi tabanında yoğun bir şekilde geliştiği gözlenebilmiştir. Gerçekten de Karaçomak deresi; 1939, 1947, 1948, 1954, 1957 ve 1963 yıllarında taşmış, birçok mesken ve işyeri sular altında kalmıştı. Kastamonu şehri, barajın yapılmasından sonra vadi tabanında kuzeye doğru hızlı bir şekilde gelişmiş ve meyve bahçeleriyle kaplı bu verimli sahalara, yerini çok katlı yapılara terk etmiştir (Foto 3).

XX. yüzyıl başlarında patlak veren büyük savaşlardan, içtimâî ve ekonomik durumun bozulması adına Kastamonu da kendisine düşen payı almış oldu. Ekonomisi gittikçe söntükleşmiş olan Kastamonu, özellikle İstiklâl Mücadelemizde her şeye rağmen üzerine düşeni, hakkıyla yaptı. Bu sırada, konumundan ve insan potansiyelinden istifade edilen Kastamonu, Cumhuriyet döneminde gelişen bir çok şehrin aksine, gelişmelerin gerisinde kalmaya devam etti. Bu durum, Kastamonu'dan özellikle İstanbul'a yönelik, göçlere sebebiyet verdi.

Foto 3. Kastamonu şehrinin Yalçın Caddesinden (Alparslan Türkeş Bulvarı) genel bir görüntüm

1924/1925 Kastamonu Şehir Planı Hakkında Genel Bir Değerlendirme

1924-1925 Yıllarında yapılan Kastamonu şehri İmar plânının 24 paftası mevcut durumdadır. Ancak paftaların tasnif harfleri ve numaraları, takip edildiği taktirde; plânın 39 paftadan oluşması gerektiği anlaşılmaktadır. Şöyle ki; P1, P2 ve T2 paftalarının numara sırası ve şehrin bu kısımda devamı gözünde tutulduğunda, var olmaları gerekmektedir. Diğer taraftan P5, T8, T9, T10, T11, S6 ve S9 paftaları ise, arada kaldıkları için kesinlikle var oldukları halde, kayıp olan paftaları meydana getiriyorlar. Dolayısıyla şehir imâr plânında olması gereken fakat kayıp olan toplam 13 pafta vardır. Ayrı ayrı çizilip küçültülen ve küçültüldükten sonra birleştirilerek yeniden çizilen paftalarla, şehrin 1924-1925 yılındaki hâlihazır durumunu gösteren haritası ortaya çıkarılmıştır. Bu işlem sırasında, eksik fakat önemli olan bazı paftalar (P5, T8, T9, S6, S7 ve S9 paftaları), son şehir plânı örnek alınarak yeniden çizilmiş ve orijinal olanlarıyla bütünleştirilmiştir. Böylece mevcut olan 24 paftaya çizilmiş 6 yeni

pafta ile birlikte şehir plânı, yeniden oluşturulmuştur. Oluşturulan şehir plânına orijinal paftalardaki tasnif harfleri ve numaraları, Türkçe alfabeyle uyduzularak yeniden verilmiştir. Bu haritaya ayrıca, 1/500 ölçeğine uygun olarak bir çizgi ölçeği ve yön işareti eklenmiştir. Yer isimleri, orijinal paftalarda üzerinde yazılı olduğu halde, bunun yerine belirtilen her bir yere bir numara verilmiş ve buna göre haritaya bir lejant yapılmıştır. Elde mevcut olan 1924-1925 yılı Kastamonu şehri imâr plânında, ancak bazı yer isimleri belirtilmiştir. Bunlar genellikle cami, mescit, okul, köprü, türbe vb. yerlerdir. Söz konusu yapıların tamamının da plânda yer almadığı veya belirtilmediği anlaşılmaktadır. Diğer taraftan eldeki paftaların hiçbirinde cadde ve sokak isimleri belli değildir. Eldeki paftaların hiçbirisine lejant ve yön işareti konulmamıştır. Dolayısıyla plân adeta dilsiz bırakılmıştır. Şehir plânını oluşturan paftaların her birisinin altında; 1/500 olan ölçek, tanzim ve tasdik tarihleri ayrı ayrı belirtilmiştir. Plânın kim tarafından tanzim edildiği, bütün paftalarda yer almamakla birlikte, bazı paftalarda (P7'de) "Sermühendis Ömer Fehmi Bey" ismi okunmaktadır. Paftaların her biri altında ayrıca "Kastamonu şehri haritasının ¼ ine ait olan işbu paftanın sıhhati tasdik kıldını" ifadesi, imza ve mühür yer almaktadır. Eldeki paftalara göre; söz konusu bu şehir imar planının yapılmasına 19 Mart 1340 Rûmi* (19 Mart 1924 Milâdî) tarihinde başlanmış, 14 Ocak (4 paftası) 1341 Hicri (14 Ocak 1925 Milâdî) tarihinde bitirilmiştir. Böylece şehir imar plânı, yılbaşına yetişecek şekilde iki yılda tamamlanmıştır. 1924/1925 şehir plânının bir yıl gibi kısa bir zamanda tamamlanması, en az 8 paftanın 1925 yılı ocak ayında ve 8 tanesinin ise yine 1925 yılı Mart ayında tanzim edilmiş olması, bunun yapılmış ilk şehir plânı olmadığı intibamı vermektedir. Kare metoduna göre yapılmış olan bu Kastamonu şehri imar plânı paftalarının, birbirlerini tamamladıkları ve dolayısıyla hassas bir şekilde düzenlenmiş oldukları anlaşılmaktadır. Bu şekilde bir imar planının çizimi ancak bazı poligon noktalarının esas alınmasıyla mümkün olacağından, Kastamonu şehrinin çizilen bu imar planında da poligon noktalarının olması gerekir. Fakat bu poligon noktaları bahsi geçen imar planında görülmemektedir. Buna karşılık hükümet ve eski belediye binalarının bu plandaki mevcudiyeti ve yerinde yapılan tespitlere göre hükümet ve eski belediye binalarında poligon noktası özelliği görecektünçtan yapılmış yuvarlak bilyelere rastlanması dolayısıyla Kastamonu şehrinin çizilen bu imar planında kullanılan poligon noktalarının ikisinin bunlar olabileceği söylenilebilir.

1924/1925 Kastamonu şehri imar plânındaki çeşitli eserlerin fonksiyonlarına göre dağılışıları incelendiğinde görülür ki, kültürel fonksiyon bakımından T6 ve T5 paftalarının; dinî fonksiyon bakımından P6, T4 ve T6 paftalarının; ekonomik fonksiyon bakımından P6, T6 ve T7 ve sosyal fonksiyon bakımından ise P7 ve T6 paftalarının ön plana çıktıkları görülür. Ancak T6, P6 ve T5'in çeşitli fonksiyonlara sahip paftalar oldukları anlaşılmaktadır. Böylece, 1924 ve öncesinde Kastamonu şehrinin hangi kısımlarının daha fazla gelişmiş olduğu ve şehrin esas merkezini meydana getirdiği anlaşılabilmektedir (Foto 4).

Şehrin Hepkebirler ile İbn-i Neccar mahallelerinin kültürel, Hisarardı, İsfendiyar ve Hepkebirler mahallelerinin dinî, Hisarardı, Hepkebirler, mahallelerinin ekonomik ve Honsalar, Hepkebirler mahallelerinin ise, sosyal bakımdan daha gelişmiş oldukları dikkat çekmektedir. Diğer taraftan şehrin çeşitli fonksiyonlarının Hepkebirler, İbn-i Neccar ve Hisarardı mahallelerinde birarada buldukları ve şehrin merkezinin bu kesimlerden oluştuğu görülür (Foto 5).

* Bu yıllarda kullanılan takvimin ilk ayı Marttır.

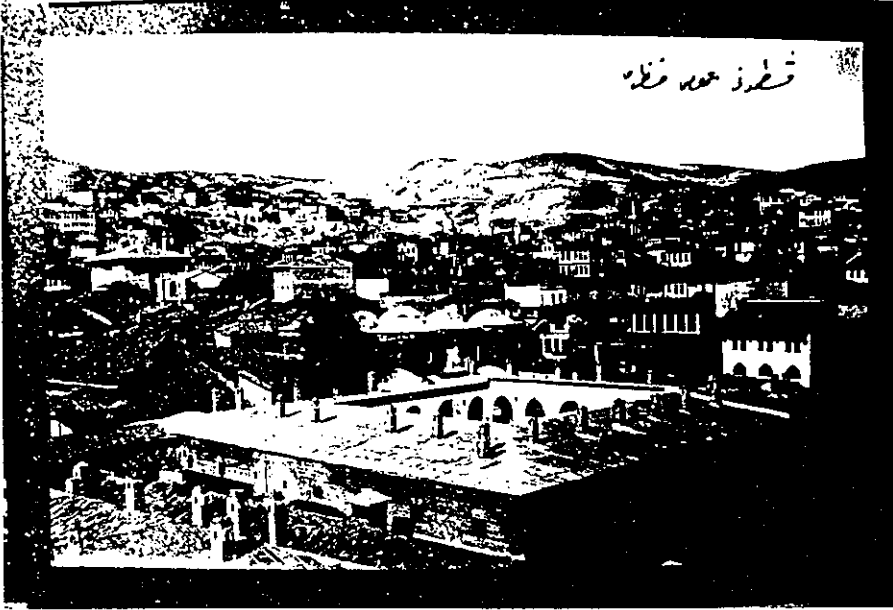

Foto 4. Eski Kastamonu şehrinin ticârî fonksiyonları ön plana çıkan kesimlerinden bir görünüm (Önde Aşîrefendi Hanı görülmektedir)

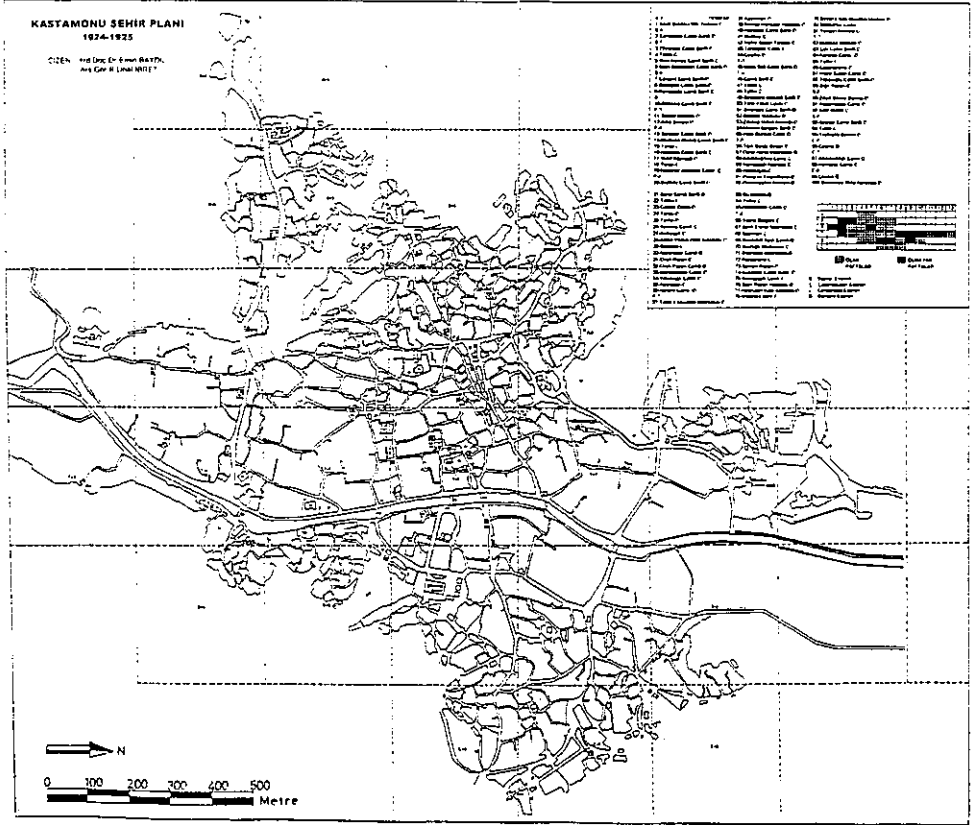

Foto 5. Eski Kastamonu şehrinin Hepkebirler, Arız ve Hamza mahallelerinin görünüşü (Önde Kurşunlu Hanı görülmektedir)

XX. Yüzyılın İlk Çeyreğindeki Kastamonu ile Günümüzdeki Kastamonu'nun Genel Bir Değerlendirmesi

1925 Yılındaki Kastamonu, Karaçomak çayının batı yakasında; doğu-batı doğrultusunda Endüstri Meslek Lisesi'nden İsmail Bey Camii'ne kadar kuzey-güney doğrultusunda Şeyh Şucaeddin Camii Şerifi, Kalearkası sokak ve Gökdere Camii Şerifi'nin az kuzeyinden Çayboyu'na kadar uzanmaktaydı. İsmail Bey Camii'nin kuzeyinde yer alan yamaçlarda ve Tefsir-i Alâeddin tepesinin bulunduğu kısım Sığırpazarı'ndan Kalekapısı mevkiine kadar olan yerler tamamıyla boştu. Yine Çay sokaktan İsmail Bey Camii'ne kadar olan sahalara, geniş bahçeler içinde seyrek bir dokuya sahipti. Aynı şekilde, Endüstri Meslek Lisesi ile Gazipaşa İlkokulu arası ve Çay Sokak ile İsmail Bey Camii'nin doğusuna kadar olan kısımlar, Çayboyu dışında yine seyrek bir doku özelliği göstermekteydi. Çünkü, söz konusu yerlerdeki boş alanlar büyük parçalar halinde bulunmaktaydı. 1925'den günümüze kadar geçen zamanda artık bu sahalara dolmuştur. Diğer taraftan şehir, Karaçomak çayının doğu yakasında Kırkçeşme, Cebrail ve nispeten Hepkebirler mahallelerinde yoğunlaşmıştı. Uzunsokak ve Taşköprü yolunun doğusundaki kesimler sık bir doku oluştururken, söz konusu sokaklar ile çay arasındaki sahalara meyve bahçeleri içinde çok seyrek bir yerleşim dokusuna sahipti. Buralar artık yerleşmenin hızla yoğunlaştığı yerlerdir. Diğer taraftan şehir Sarıkaya'ya doğru genişlemiştir. Karaçomak barajının 1976 yılında yapılmasıyla, sel baskınlarının önüne geçilmesi ve sıtma korkusunun ortadan kalkması sonucu, şehir vadi tabanına tamamen yerleşmiştir. Bugün bu kısımlar şehrin en önemli ve merkezi yerleri olmuş ve Çayboyu yüksek ve modern binalarla dolmaya başlamıştır. Aynı şekilde Vakıf Deresiyle Endüstri Meslek Lisesi arasındaki alan da hızlı bir yerleşmeye maruz kalmıştır. Ancak, 1925 Kastamonu'su ile bugünkü Kastamonu şehri arasında söz konusu sınırlar içinde kalmak şartıyla, pek fazla değişme görülmemiş, sadece boş olan sahalara dolması şeklinde bir gelişme olmuştur. Şehrin 1925 yılındaki yapısında meydana gelen değişme, daha çok bazı eski binaların yıkılıp yerlerine yenilerinin yapılması şeklindedir. Şehrin ticari merkezi, Nasrullah ve çevresinden ayrı olarak, Nasrullah meydanına açılmak üzere Karaçomak Çayı üzerine yapılan Nasrullah köprüsü vasıtasıyla, şehrin doğu yakasına da atlamıştır. Böylece Uzun Sokak da genişleyen ticari merkezin bir parçası haline gelmiştir (Şekil 3).

Kastamonu şehri 1925 yılından farklı olarak, vadi tabanından kuzeye doğru hızlı bir gelişmeye sahne olmuştur. İnebolu ve Taşköprü şoseleri boyunca ve bu şoseleri kuzeyde birleştiren yola kadar olan kısımlar buna dahildir. Öğretmenevleri, Sanayi Çarşısı, Karayolları evleri ve diğer toplu konut projeleriyle yüksek binalarla dolan bu verimli sahalara yamaçlar boyunca da şehir büyümüştür. Diğer taraftan Daday yolu boyunca Hacı Orta Mevkiine doğru olan sahalara yamaç boyunca iskâna açılmıştır. Hacı Orta Mevkiindeki şeritlerin batısı ile Daday ve İnebolu şoseleri arasındaki geniş bir sahaya içerisine alan Kuzeykent adındaki toplu konut sahası, batıdaki Gölköy'e hakim bir noktada 50.000 nüfusu barındırabilecek şekilde dubleks ve çok katlı binalardan meydana gelmiştir. Kuzeykent toplu konut sahasının yapımıyla birlikte Kastamonu şehri Karaçomak çayının akım istikameti yönünde gelişmiş ve şehir eski ve yeni olmak üzere iki ayrı kesim halinde gelmiştir. Bu iki nüve arasındaki boşluklar üzerinde yapılmaya başlanılan yeni konut alanlarından anlaşılacağı üzere zamanla bu nüvelerin birleşeceği ve şehrin Karaçomak çayı boyunca uzunlaşmasına bir görünüm alacağı anlaşılmaktadır (Foto 6).

Şekil 3. Kastamonu şehir planı (1924/1925)

Yine şehir, 1925 yılına nazaran güneyde Ankara yolu boyunca Altınmakas mevkiine kadar genişlemiş ve daha sonra Pırlaklar mevkiindeki toplu konutlarla Budamış Köyü ile birleşmiştir. Kastamonu Belediyesinin son yıllarda yapmış olduğu çalışmalarla şehrin Çayboyu'ndaki ana caddesi ve kaldırımlar çay yatağından kazanılmak suretiyle genişletilmiştir. İtfaiye, şehirlerarası otobüs terminalinin batısındaki alana taşınmış, yeni bir Belediye binası yapılmış, Belediye binasının gerisindeki meyve ve sebze pazarı yeniden düzenlenerek kapalı bir pazar yeri inşa edilmiştir. Böylece manavlar ve köylüler, modern dükkanlara ve sergilere kavuşturulmuştur. Diğer taraftan, aynı binanın alt katı ise, çok katlı bir otopark halinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler şehre nispi bir rahatlık sağlamıştır. Bu arada, Kuzeykent toplu konut sahasında 250 dükkanlı yeni bir sanayi çarşısının ve hal binasının yapım çalışmaları da bitmek üzeredir.

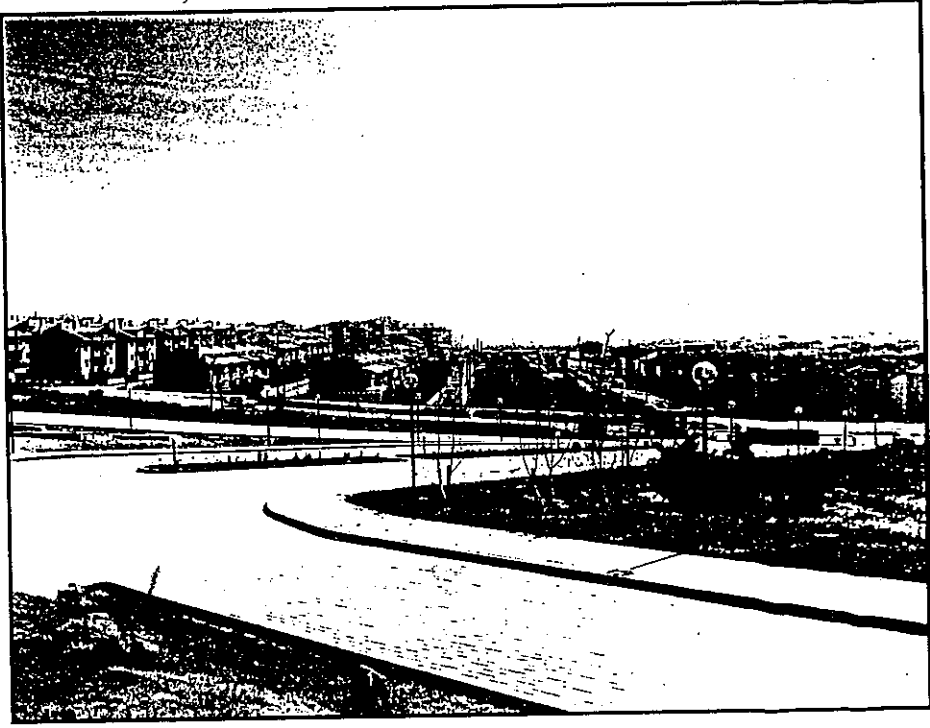

Foto 6.Kuzeykent'ten genel bir görünüm

İstanbul yolunu, şehrin dışından, İnebolu şosesine bağlayan çevre yolu, tamamlanıp hizmete sokulmuştur. Böylece şehirdeki trafik yoğunluğu azaltılmaya çalışılmıştır. Ancak, gerek bu güzergâhtaki trafiğin yoğun olmaması ve gerekse tercih edilmemesi sebebiyle, beklenen maksadın gerçekleşmediği gözlenmektedir.

Kastamonu 1924 yılından beri sürdürülen çalışmalarla alt yapı problemlerini hafifletmek yolunda, mesafe kat etmekte olan bir şehir görünümündedir. Ancak şehre yeni eklenen kesimlerle yeni bazı alt yapı problemleri de ortaya çıkmaktadır.

Netice itibarıyla denilebilir ki; Kastamonu son yirmi otuz yıl içindeki gelişmelerle hızlı bir büyüme içine girmiştir. Diğer taraftan, şehrin 1924/1925 yılındaki görünümünde bir hayli değişme meydana gelmiştir. Bütün bu değişmelere rağmen şehirdeki ilk yapı ve doku değişmemiştir. Bu sebeple tarihi bir dokuya sahip olan Kastamonu şehrinin korunup, geliştirilmesi gerekmektedir.

Sonuç

Tarihî bir şehir olan Kastamonu, İç Kale ve çevresinde kurulmuş olan bir şehirdir. Diğer eski Anadolu şehirlerinin hepsinde görüldüğü gibi Kastamonu şehri de âdeta yamaçlara asılı ve savunma özelliği ağır basan bir şehir durumunda iken, daha sonra vadi tabanına inmiş ve önünde uzanan düzlükte fiziki gelişmesini sürdürmeye devam etmektedir. Böylece, Karaçomak çayı vadisinin tabanındaki meyve bahçeleriyle kaplı verimli sahalara, iskâna açılmış ve elden çıkmış bulunmaktadır. Bu tahribatta kamuya ait binaların öncülük yaptıklarını müşahade etmekteyiz. Her yere bina dikmek mümkün olabilir fakat, her toprakta gıda maddesi yetiştirmek mümkün değildir. Onun için toprağın öneminin şuurunda olmak ve devam eden olumsuz gelişmelerin önüne geçmek gerekiyor.

Kastamonu şehri, çeşitli iktidarların el değiştirmesi ve geçmişte olmuş isyanlardan dolayı defalarca yıkılmış ve yakılmış bir şehir olarak fazlaca etkilenmiştir. Meskenlerde ahşabın çokça kullanılması da buna daha fazla yardımcı olmuştur. Diğer taraftan yapılmış bulunan bazı düzenlemeler, şehirdeki bazı eski yapıların tahrip olmasına ve hatta ortadan kaldırılmasına yol açmıştır. Tarihî yapısını koruması gereken Kastamonu şehri, bir taraftan meskenlerin uzun ömürlü olmayışı, diğer taraftan da tâbir yerindeyse geçirmiş olduğu beşerî depremler sebebiyle bu yapısını sık sık değiştirmiştir. Ancak şunu söyleyebiliriz ki, Kastamonu şehrindeki cadde-sokak sistemi pek değişmemiştir. Bütün bunlarla birlikte şehirde önemli bir tarihi zenginlik vardır. Bu, Türk-İslâm eserlerinin mâmur hale getirilip, yaşatılması gereklidir. Çünkü; bu coğrafyada var olup, hayat sürmemizin başlıca unsurlarından birini de, bu tarihî miras meydana getirmektedir.

Kaynaklar

1. İslam Ansiklopedisi, Kastamonu maddesi, Cilt 4, s.399-400.
2. Baydil, E., "Kastamonu Şehri Coğrafyası", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İ.Ü. Sosyal Bil. Enstitüsü, İstanbul, 1990, s.4, 20.
3. Yaman, T.M., Kastamonu Tarihi, İstanbul, 1935, s.9, 173-176.
4. Leonhard, R., Paphlagonia., Berlin, 1915, s.349.
5. Strabon, Coğrafya. Anadolu (Kitap XII, XIII, XIV), Çev.: Adnan Peleman. Arkeoloji ve Sanat Yay, Antik Kaynaklar Dizisi 1a. Birinci Baskı, İstanbul, 1989, s.16.
6. Akok, M., Kastamonu Şehri Tarihi İç Kalesi, Belleten, Cilt 9, Ankara, 1945, s.37-38.
7. Gökoğlu, A., Paflagonya Arkeolojisi, Ankara, 1966, s.9.
8. Güzey, A.R., "Kastamonu'nun 411/1 numaralı Şer'iyye Sicili. H.1099-1100-1101/ M. 1687-1688-1689. Belge No: 243 Transkripsiyon ve Değerlendirme" (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı, Ankara, 1994, s.53-57.
9. Koprıman, K.Y., Memluk Kaynaklarına Göre XV. Yüzyılda Kastamonu ve Çevresi, Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu, Tebliğler, Kastamonu, 1985, s.24-26.
10. Müneccimbaşı, Sahâifü'l Ehbar III, s.30
11. Baydil, E., "Gökırmak Havzası Coğrafyası (Beşeri ve İktisâdî Bakımdan)", İ.Ü. Sosyal Bil. Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul, 1994, s.95-96.
12. Darkot, B., Kastamonu Maddesi, İslam Ans., İstanbul, 1956, s.401
13. Mehmet Behçet (Yazar). Kastamonu Asâr-ı Kadimesi, s.401
14. Tunçdilek, N., "Türkiye'de Yerleşmenin Evrimi", İ.Ü. Yay No:3367, Deniz Bil. ve Coğr. Enst. Yay., No:4, İstanbul, 1986, s.140.